

Leder: Post-pandemi mellem autokrati og oprør

Af **Suzanne Brøgger**

Kloden har feber, men krisen har vist, at vi kan leve på andre måder.

”Fra vand til blod og frøers mængde, myg dernæst Egypten trængte, utøj, bylder, pest og nød, hagl, græshopper, mørke, død.”

Det gamle børnevers om Egyptens ti plager er blevet voksenvers med global vækst i nedsmeltning, skovbrande, oversvømmelser, hedeølger, tørke, orkaner – og sidst, men ikke mindst, virale interaktioner, COVID-19, som vi endnu ikke kender konsekvenserne af – fordi vi ifølge tidens logo asfalterer, mens vi kører.

The Lancet har kaldt pandemien for en portal, ”en indgangsportal fra én verden til den næste.”

Men efter ”pest og nød” vil der altid være en tendens til at falde tilbage til de gamle guder: den kendte form for vækst for at ’få gang i hjulene’ – fremfor at investere i nytænkning og spør-

ge, om vi bevidstløst skal fortsætte med at producere forbrugsgoder, events, affald og meninger – som om intet var hændt?

Kloden har feber, men krisen har vist, at vi kan leve på andre måder. Elefanten i rummet er den åbenlyse konstatering af, at noget må være galt med systemet, siden det efterlod os så uforberedte på en pandemi, som videnskaben havde advaret mod i årevis.

Fristende at se en stærk stat som garanten mod kaos og sult. Men aldrig har det overstatslige samarbejde været vigtigere, nu hvor vi med al tydelighed erfarer plagerens grænseoverskridende natur. Nyt var det, at alverdens stater kunne levere disruption på alle planer og lukke verden ned – når handling på FN’s verdensmål stadig mangler.

En ny chance

Det var, som om himmellegemet Jorden pludselig kunne ånde, naturen gav sig til kende på godt og ondt, mens homo sapiens et øjeblik fik en ny chan-

Suzanne Brøgger (f. 1944) er en prisvindende dansk forfatter. Hun er tidligere medlem af Det Danske Akademi. Brøgger har igennem sit lange forfatterskab blandt andet skrevet om udenrigspolitik og dets brændpunkter.

ce for at tænke sig om. For på trods af nedlukningen var CO₂-udslippet kun gået minimalt ned. Hvad var perspektivet? Ville man genopfinde 'kommunismen' i et nyt globalt samarbejde? Var hjælpekærerne, hvor 'staten overtog produktionsmidlerne' et sådant skridt? Ville man udvikle nye modeller for økonomi – 'cirkulær' eller 'donut'? I København vedtog man donut-modellen, ligesom i Amsterdam. Burde der være noget, der hed 'global sygesikring' – mere magt til WHO? Det nye perspektiv viste sig her: Hver gang USA går ud, går Kina ind. COVID-19-krisen forstærkede statsmagten, både når det gælder massiv intervention i økonomien og overvågning af befolkningens adfærd.

Men hvad var der overordnet galt? En af systemfejlene hedder efter alt at dømme LEAN. Overalt i verden havde 'sund fornuft' været sparet væk af LEAN-herredømmet – hvad enten det gælder Forsvaret i Danmark, Skat – eller beredskabsudstyr globalt. LEAN betød, at man ikke skulle have lagre af noget som helst: Hverken materielt eller mentalt. Ingen historisk hukommelse – og ingen mundbind, håndsprit eller respiratorer, som hurtigt kom på det sorte marked og blev en politisk skandale i Danmark med 'hjælp' til Italien.

EU, en enlig stormagt af demokratier (plus-minus), fik en genopretningspakke i hus, men ser sig presset af autokrater til alle sider. Trump, der har udnævnt EU til fjende, Putin, der kan lukke og åbne for gassen – og Erdogan for flygtningestrømmen. Kina splitter Europa med sensitive opkøb og med

cyberangreb på hospitaler, angiveligt.

Det er kvinder, der statistisk set tager de fleste sygedage, og tre kvinder, Merkel, Margrethe Vestager og Ursula von der Leyen, der skal redde Europa med en fælles europæisk sygeforsikring, pandemicentre og Marshallhjælp til Afrika – i en bevidst opdateret klimaglobalisme, som sikkert langt fra er nok.

Nationalisme er kampen for offerrollen, en revanchisme, som næppe bliver svækket fremover.

Men EU er ikke kun presset udefra. Indadtil er der betydelig modstand mod at tænke internationalt i alle landene. Nationalisme er kampen for offerrollen, en revanchisme, som næppe bliver svækket fremover. Men Kina, der ser sig selv som førerhund i det multilaterale, træder gerne til, dér hvor nationalismen splitter.

Pandemien viser overalt, at det er de underbetalte, nedvurderede job, der er vigtigst, for at samfund kan fungere. Mens konsulentbranchens symbolanalytikere kan arbejde hjemmefra – og udbytte sig selv – er de uundværlige job lige præcis dem, der leverer menneskelige tjenesteydelser, hvor folk – gerne med minoritetsbaggrund – er mest udsat: Det er dem, der arbejder i frontlinjen, lever mest trangt og som risikerer livet for andre.

Aldrig har uligheden i verden været så synlig. I de lande, hvor uligheden er størst og nationalismen stærkest, rammer pandemien hårdest. For hvordan lukker man lige indiske megabyer ned? Favelaen i Brasilien? De ultraortodok-

se miljøer i Israel? I Rusland er det kvindejob at være læge – og derfor lav-status. Pandemien betød, at læger har kastet sig ud ad vinduerne i afmagt – eller under pres – navnlig i provinsen, hvor coronaudstyr er ikkeeksisterende.

Med massearbejdsløshed og frygten for sult, som de svageste lande er hjælpeløse overfor, står verden i flammer med den værste økonomiske krise siden Anden Verdenskrig. Pandemiens presserende dagsorden har skabt en ny tidsånd.

Vi kan vente mere oprør, nye bevægelser, både fra højre og fra venstre: Ordensmagten er ikke vant til at se sig selv som samfundsnedbrydende (USA). Hvide er ikke vant til at se sig selv som racister. Menigmand er ikke vant til at se sig selv i rollen som overgrebsmænd som i *#MeToo*. Folk i oliebranchen er ikke vant til at se sig selv som sorte svin. Fra hygge til helvede. Dét, der indtil nu blev betragtet som højstatus, charterferier og krydstogter, lyder allerede som en gys.

Ulighed og slaveri

Oprøret, volden, bredte sig i mange hjem, og det blev svært for kvinderne at holde afstand i de overfyldte nødkrisecentre. På apotekerne i Paris skulle man bare hviske en kode for at få hjælp. Ligesom i de forrige ungdomsoprør hørte man igen, at kernefamilien havde spillet fallit, der måtte nye livsformer til og de skulle være *queer*! Det har hidtil ikke været muligt at præcisere hvor meget gratis arbejde i hjemmet, der udføres af kvinder. Nedlukningen, hvor kvinder både skulle passe deres arbejde hjemmefra, passe børn

og deres skolegang, vask, madlavning og husholdning, vil give mere præcise data.

Racisme, kvindegramseri og anden forurening har aldrig været dagens ret. Men de yngre generationer raser på en mere radikal måde over 'strukturel' diskriminering af køn og etnicitet – klima.

Både i Teheran og Beirut, hvor gadeprotesterne mod de autoritære regimer blev standset af pandemien, står Kina klar med investeringer.

Både USA og Storbritannien, hvor uligheden er vokset mest alarmerende, står i oprørets tegn. For det er her, middelklassen er eroderet mest – og hvor konsekvenserne for Storbritannien efter alt at dømme bliver en håbløs exit fra EU, der allerede har kostet Storbritannien mere end hele medlemskabet gennem 47 år.

Borgerkrigsagtige tilstande truer med præsidentens indsættelse af paramilitær i *The Divided States of America*, hvor mange borgere er bevæbnede for at føle sig trygge – og børn bange for at blive skudt, hvis de går i skole. Politiet agerer derefter. Navnlig med fængsling eller drab på sorte borgere. Protestbevægelsen Black Lives Matter har bredt sig – sammen med viljen til at vælte slavehandlere, krigsgeneraler og andre af historiens hvide helte ned fra heste, sokler og piedestaler: 'Patriarkatet falder'. Igen?

Slaveri hører ikke kun fortiden til. Tværtimod har den globale kapitalisme medført en æra af nye former for slaveri: Millioner af migrantarbejdere på Saudi-halvøen, *sweatshops* i Asien indrettet som koncentrationslejre,

slaveri indenfor sejlads, transport og i byggesektoren, hvor drenge samles op i fattige landområder og arbejder for en skål ris om dagen. Tjenestepiger importeret fra Østen til Libanon, afrikaniske sexarbejdere i EU. Og så er der alle de arbejdsslaver, der skal være taknemmelige, fordi de får løn: Afrikanere på amerikanske slagterier, østarbejdere i den tyske kødindustri, der stuves sammen som slagtedyr. Det er takket være corona, at vi nu kender til de slavelignende forhold, fordi de er blevet epicentre for pandemien ustandselige opblussen.

Vi kan ikke just påstå, at vi ikke vidste, at slaveri findes.

Det eneste, der er ukendt for de fleste i Vesten, er det ærekære Kina, hvor lægen Li Wenliang til myndighedernes forbitrelse blev en folkehelt, da han advarede mod corona, inden han døde – og folkevreden bredte sig. Ligesom Gorbatsjov har hævdet, at Tjernobyl væltede Sovjetunionen, har der været spekulationer over, om corona kunne vælte Kina. Men som enhver mahjong-spiller ved, betyder tegnet for Kina 'landet i midten'. Og den elegante Sung-skål fra dengang for tusind år siden, hvor vi selv boede i jordhuler, minder om, at Kina som verdensmagt er det 'normale' – Vestens dominans bare en parentes, der skyldtes opfindelsen af dampmaskinen. Nu er vi tilbage til *the new normal*, hvor man spiser flagermus med pinde, og med en opdatering af Silkevejen, der binder Europa, Afrika og Mellemøsten sammen med Kina. Mere end 70 lande vil blive handelsmæssigt afhængige af Kina. Hvad

hedder autonomi på kinesisk? Dét er der ikke noget, der hedder. Det hårdnakkede autokrati får hovedpine af Xinjiang, Tibet, Taiwan – og migræne af Hongkong.

I coronamånederne hørte man intet om terrorisme, flygtninge og indvandrere, en politiseret frygt, som havde monopoliseret nationalbevidstheden i de sidste tyve år.

Det er et styre, der kan planlægge og tænke tredive år frem i tiden, fordi de regner med stadig at være ved magten, og hvor befolkningen har betalt – og betaler – en blodig pris med koncentrationslejr-lignende forhold for deres minoriteter. Men man har en flere tusindårig handelskultur bag sig med Konfutsen i bagagen, hvis analekter man kun kan blive klogere af: ”Er det ikke vidunderligt at lære og at repetere?”, ”Er det ikke vidunderligt at møde folk fra fjerne lande?”

Det ville nok være naivt at tro, at man kan lære kineserne noget – eller at de skulle have andre forbilleder end sig selv.

Kun én frygt ad gangen kan rummes. I coronamånederne hørte man intet om terrorisme, flygtninge og indvandrere, en politiseret frygt, som havde monopoliseret nationalbevidstheden i de sidste tyve år. Men lige pludselig: stille – ikke en lyd. Hvordan gik det da med mundbind, håndhygiejne og social distancering i verdens flygtningelejre? Også tragedien i Syrien blev glemt, selvom 'Assads Nürnberg' endelig er gået i gang i Koblenz, Tyskland, med rapporter om forbry-

delser mod menneskeheden fra flere lande i EU.

Massearbejdsløshed og sult – som følge af pandemien – vil kræve en større global koordinering, økonomisk og sundhedsmæssigt. I utallige lande som Myanmar i øst, Ecuador, Peru og Chile i vest vil ingen blive behandlet for corona, for der er intet sundhedsvæsen som sådan. I mange lande hedder strategien *'coexist with corona'*.

Under Anden Verdenskrig, hvor initiativet til FN blev taget af Roose-

velt og Churchill, kunne nationalstaten indskrænke sin suverænitet af hensyn til en højere kollektiv nødvendighed. Vi lever nu under lignende omstændigheder: En verdensomspændende sundhedskrig mod en global epidemi. Som Dag Hammarskjöld sagde om tilblivelsen af FN, der snart kan fejre sine 75 år: ”Det var ikke for at lukke menneskeheden ind i paradiset, men for at redde den fra helvede.”

○○○